

coalitie tegen de honger
coalition contre la faim

Ronde Tafel « Welke rol kan het parlement spelen in een coherent beleid voor het recht op voedsel ? Knelpunten, uitdagingen en antwoorden »

©SOS Faim VPI

Achtergrondossier voorbereid door de Coalitie tegen de Honger en de Belgische NGO-koepels, 11.11.11 en CNCD-11.11.11.

1. Wat is beleidscoherentie voor ontwikkeling?

Tijdens deze ronde tafel wil het maatschappelijk middenveld, verenigd in de Coalitie tegen de Honger en de beide koepels van NGO's, een aantal concrete knelpunten die een meer coherent beleid in de weg staan duidelijk benoemen en het Belgische parlement oplossingen aanreiken om die knelpunten weg te werken. In dit dossier presenteren we twee concrete cases waar het Belgisch beleid duidelijk weinig coherent is met de ontwikkelingsdoelstellingen en het recht op voedsel in concreto. Tot slot formuleren we aantal duidelijke pistes die het Belgische parlement toelaten bij te dragen tot een coherent beleid.

Een coherent beleid heeft maar zin zolang de finaliteit de juiste is. Beleidscoherentie voor ontwikkeling (PCD) moet voor 11.11.11 en CNCD-11.11.11 duidelijk gericht zijn op ontwikkeling. Dit betekent dat elke beleidsbeslissing (op vlak van handel en investeringen, landbouw, klimaat, veiligheid, migratie, etc.) de ontwikkeling van ontwikkelingslanden versterkt, of ten minste niet ondergraaft. Een coherent beleid voor ontwikkeling is dus gericht op duurzame, menselijke ontwikkeling als basisrecht voor iedereen waarbij een waardig leven voor individu en de groep gegarandeerd is binnen een open, democratische en vreedzame samenleving.

In dit opzicht bieden een op mensenrechten gerichte aanpak van ontwikkeling en het recht op voedsel een interessant referentiekader voor PCD¹. Het recht op voedsel is een fundamenteel recht dat werd erkend en opgenomen in meerdere internationale verdragen. Dit recht legt de staten verplichtingen op en ze moeten het recht respecteren, beschermen en toepassen, ongeacht het betrokken beleidsdomein. Het recht op voedsel is een universeel recht en geldt niet alleen binnen de grenzen van een staat, maar ook daarbuiten². Het is dus een bruikbaar instrument om de coherentie van het ontwikkelingsbeleid met betrekking tot de mensenrechten te evalueren.

Het belang van beleidscoherentie voor ontwikkeling staat de laatste jaren prominenter op de politieke agenda. Zowel de OESO-DAC, het Partnerschap van Busan voor een Effectief Ontwikkelingsbeleid, de VN als de EU promoten beleidscoherentie voor ontwikkeling. Ook in België staat beleidscoherentie sinds kort hoger op de agenda. Mede door de druk van ngo's en parlementairen, maar uiteindelijk werd beleidscoherentie voor ontwikkeling verankerd in de nieuwe wet op ontwikkelingssamenwerking door politiek leiderschap. De uitdaging is om dit momentum vast te houden. Dit is geen eenvoudige opdracht gezien de snelle regeringswissels in dit land.

2. Beleidscoherentie voor ontwikkeling in België: uitdagingen en knelpunten

2.1 Oprichting van een Belgisch institutioneel mechanisme voor het waarborgen van PCD.

Een Belgisch institutioneel mechanisme dat de beleidscoherentie voor ontwikkeling verzekert, zoals aangekondigd door Minister Paul Magnette in zijn slottoespraak op de Staten-Generaal van de Ontwikkelingssamenwerking in 2012, zou op volgende domeinen vooruitgang moeten boeken³:

- Een politieke statement op het hoogste niveau . “Deze verklaring zou de vorm kunnen aannemen van een parlementaire resolutie, of zich op niveau van de Eerste Minister kunnen situeren”;
- Een Interministeriële conferentie (IMC) “onder voorzitterschap van de Eerste Minister, met een belangrijke rol voor de minister voor Ontwikkelingssamenwerking”;
- Een Interdepartementale Commissie, voor het coördineren van de administraties van de verschillende ministeries;
- Een adviesorgaan over PCD met een rol voor het middenveld en in samenwerking met het Parlement, dat jaarlijks een studie publiceert “over de impact van het Belgische beleid op ontwikkeling, dat het voorwerp zou zijn van een verslag aan het Parlement, besproken door een parlementaire commissie belast met de PCD”;

1. Naar de Engelse vertaling Policy Coherence for Development, een ook in het Nederlands vaak gebruikte afkorting voor Beleidscoherentie voor Ontwikkeling.

2. Principes van Maastricht in verband met de extraterritoriale verplichting van de lidstaten op het gebied van de economische, sociale en culturele rechten, http://www.fian.org/fileadmin/media/publications/2012.02.29_-_Maastricht_Principles_on_Extraterritorial_Obligations.pdf

3. Slottoespraak van de Staten-Generaal van de Ontwikkelingssamenwerking 2012, http://diplomatie.belgium.be/fr/binaries/Discours_cloture_Ministre_tcm313-178537.pdf

- Een secretariaat binnen DGD met voldoende personeel, verantwoordelijk voor de opvolging van de IMC, de interdepartementale commissie en het adviesorgaan.

Om ervoor te zorgen dat België zo snel mogelijk beschikt over een dergelijk mechanisme werd op de Staten-Generaal van 2012, die over PCD ging een werkgroep opgericht die bestaat uit vertegenwoordigers van het Kabinet voor Ontwikkelingssamenwerking, DGD, alsook vertegenwoordigers van de koepels van NGO's en de vakbonden. Deze werkgroep kwam sindsdien geregeld samen. Een stand van zaken:

→ **Politiek engagement op het hoogste niveau**

De grootste vooruitgang op politiek vlak is de verankering van PCD in de Wet betreffende de Belgische Ontwikkelingssamenwerking van 19 maart 2013. Deze bepaalt in artikel 2, 16° : “de beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling : een proces om te verzekeren dat de doelstellingen en resultaten van het beleid ontwikkelingssamenwerking van een regering niet tegengewerkt worden door het beleid van deze regering op andere domeinen die een impact hebben op de ontwikkelingslanden, en dat deze andere beleidsdomeinen waar mogelijk de ontwikkelingsdoelstellingen steunen”.

Toch waarborgt dit engagement nog geen verbintenis op het “hoogste politieke niveau” om de verschillende beslissingsniveaus samen te brengen. Er is nog nood aan een geïntegreerde aanpak in en met alle regeringen, waarbij ieder departement zich ertoe verbindt PCD te bewaken.

Een Interministeriële Conferentie (IMC) voor Beleidscoherentie blijft dus cruciaal om een permanente dialoog mogelijk te maken tussen alle beslissingsniveaus en - domeinen, zowel federaal als regionaal. Tot op de dag van vandaag is een dergelijke IMC niet opgericht.

→ **Coördinatie van beslissingen**

Ook het oprichten van een interdepartementale coördinatie is nog niet voor morgen, want moeilijk te verwezenlijken zonder het politieke kader van de IMC. Overigens beschikt Ontwikkelingssamenwerking, dat de drijvende kracht zou moeten zijn, over onvoldoende middelen. Daarom dringt de oprichting van een nieuw orgaan voor de opvolging van de PCD binnen de administratie zich op.

Daarnaast is ook de ‘mainstreaming’ van PCD in de reeds bestaande coördinatiefora belangrijk. We denken daarbij aan de Coormulti, waar ingestaan wordt voor de coördinatie van voor de Belgische standpunten in internationale instellingen of de DGE, voor het Europese niveau. Deze coördinatie-organen maken onvoldoende ruimte voor een PCD-aanpak. Ook hier zou versterkte capaciteit voor de opvolging van PCD tot een meer coherent beleid kunnen leiden.

→ **Opvolging en aanpassingen**

Andere belangrijke voorstellen van de Minister op vlak van opvolging zijn de invoering van een impactanalyse en een adviesorgaan.

Voor de impactanalyse van beleidsbeslissingen is er vandaag een wettelijk kader dat zich beperkt tot « de voorontwerpen van wet, de ontwerpen van koninklijk besluit en de voorstellen van beslissingen voorgelegd aan de Ministerraad » (artikel 31 van de Wet Ontwikkelingssamenwerking). De effectieve invoering van de impactanalyse hangt echter af van een ander belangrijk proces : de invoering van een geïntegreerde impactanalyse, vandaag in ontwikkeling binnen de dienst voor Administratieve Vereenvoudiging. De deelname van het departement Ontwikkelingssamenwerking aan dit proces zal bepalend zijn voor de effectiviteit van het mechanisme.

Ten slotte moet er de komende maanden een adviesorgaan gecreëerd worden dat PCD versterkt door middel van permanent debat en expertise. Ook dit initiatief zou baat hebben bij een beleidsvisie vanaf het hoogste niveau (IMC). De werkgroep (bestaande uit het kabinet, de DGD en de NGA's) heeft de piste onderzocht om PCD op de agenda te plaatsen van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling. Het denkproces wordt momenteel

nog verder gezet, vertrekkend vanuit het idee dat een dergelijk adviesorgaan voor PCD onder de voogdij van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking moet komen.

2.2 De rol van het parlement

Om het momentum van vandaag te kunnen behouden is er zowel nood aan een politiek als publiek draagvlak voor beleidscoherentie voor ontwikkeling. Daarbij hebben verschillende actoren een rol te spelen. We zijn er van overtuigd dat het parlement zowel op nationaal niveau als in de deelstaten kan bijdragen aan dit debat. Dit kan op verschillende manieren gebeuren.

→ Wijzen op de uitdagingen van de Belgische overheid op vlak van mechanismes voor PCD

De uitdagingen voor België om van PCD geen dood artikel in een wet te maken zijn legio. We somden ze hier boven op: het oprichten van een aantal mechanismen ter ondersteuning van de implementatie van PCD, het mainstreamen van PCD in bestaande coördinatie-organen, het hebben van voldoende informatie en kennis voor de impact van incoherent beleid op ontwikkelingslanden etc. De rol van een parlement kan zijn om de overheid op die uitdagingen te wijzen. Dit kan via:

- **Interpellatie van de minister van Ontwikkelingssamenwerking** over de stand van zaken van het opzetten van mechanismen. Het is hij die op het federale niveau hierover de lead heeft. Anderzijds kunnen ook **andere ministers** geïnterpelleerd worden met vragen over hoe zij hieraan zullen bijdragen.
- **Een resolutie** waarin het parlement duidelijk maakt wat de uitdagingen zijn en waar een overheid mee rekening moet houden. Het is belangrijk om hiervoor een gedragenheid te vinden die verder reikt dan enkel de Commissie Buitenlandse betrekkingen. Zowel in Zweden als in Nederland is het hele debat hierover op gang gekomen dankzij parlementaire resoluties.

→ Zelf bijdragen aan het versterken van PCD

Een parlement kan ook zelf bijdragen aan het versterken van PCD. Het Nederlands parlement is ook in dat opzicht erg actief. Onlangs nog heeft een Nederlands parlamentslid van de Commissie Leefmilieu de minister van Leefmilieu er op gewezen dat het in het dossier rond biobrandstoffen noodzakelijk is overleg te plegen met zijn collega verantwoordelijk voor ontwikkelingssamenwerking. Het signaal om rekening te houden met de impact van beleidsbeslissingen op ontwikkelingslanden hoeft dus niet altijd uit de meest voor de hand liggende hoek (bv Commissie bevoegd voor ontwikkelingssamenwerking) te komen.

Het is belangrijk om te focussen op opportuniteiten die zich aandienen aan de hand van specifieke dossiers die impact hebben op ontwikkeling (bv. rond biobrandstoffen, handelsakkoorden, etc). De manier waarop kan verschillende vormen aannemen. Enkele voorbeelden:

- Organisatie van **hoorzittingen**, stellen van **parlementaire vragen**, opstellen van resoluties, introduceren van **amendementen** rond specifieke dossiers die een impact hebben ontwikkeling. Dit kan gebeuren **vanuit gelijk welke commissie** die dossiers behandelen met een impact op ontwikkeling.
- Een parlamentslid kan ook beleidscoherentie voor ontwikkeling **binnen de eigen partij** op de agenda zetten, bv. **in aanloop naar de verkiezingen**.

→ Uitdagingen voor een parlement

Het bovenstaande lijkt vrij evident, maar toch zijn er een aantal uitdagingen aan verbonden.

1. **Er is nood aan een gedragen definiëring van wat PCD is.** Het vertrekpunt is uiteraard de wet, maar er dient bewaakt te worden dat die invulling gerespecteerd wordt. Coherentie betekent immers meer dan coördinatie. Een coherent beleid heeft maar zin zolang de finaliteit de juiste is (zie inleiding).

2. Wisselwerking tussen uitvoerende en wetgevende macht

- a. **Er moet een goede afstemming komen tussen de nog op te richten mechanismen ter bevordering van beleidscoherentie voor ontwikkeling en het parlement.** Op welke momenten kan een parlement een rol spelen?
- b. Nauw verbonden met het vorige punt is het belang van transparantie. Dit is cruciaal voor de opvolging van PCD. Welke thema's staan prioritair op de politieke agenda van een interministeriële conferentie? Wat is de inname van Belgische standpunten op Europees en internationaal niveau? Welke dossiers worden onderworpen aan een impact-assessment? Wat zijn de resultaten van de testen? En welk gevolg geven ministers daar aan?
- c. Er moet een **jaarlijkse rapportage** zijn over de voortgang van PCD. Dit is voorzien in de Belgische Wet voor Ontwikkelingssamenwerking. De minister brengt hierover verslag uit aan het parlement. Maar in een land als Zweden zijn alle ministers verplicht om per departement een stand van zaken te geven.

→ Organisatie van het parlement

Momenteel is PCD in het parlement vaak een zaak van initiatieven van specifieke parlementsleden of rond bepaalde dossiers. **Hoe van coherentie een standing item maken in het parlement?** Is dit een opdracht voor de Commissie Buitenlandse betrekkingen? Hoe garanderen dat ook andere commissies een coherentiebril opzetten?

- Mogelijkheden kunnen zijn om binnen elke commissie een **PCD-focal point** te creëren. Dit parlementslicid waakt erover dat zodra er een item met impact op ontwikkelingslanden op de agenda staat, hierop gewezen wordt. Deze rol kan bv opgenomen worden door parlementsleden die naast een zetel in een bepaalde commissie ook in de Commissie Buitenlandse Betrekkingen actief zijn.
- Via dergelijke focal points kan een **inter-commissie-dialoog** bevorderd worden. Verschillende focal points van verschillende commissies kunnen rond één dossier samen zitten. Ze kunnen gezamenlijke hoorzittingen organiseren, gezamenlijke resoluties voorstellen, impactstudies bestellen etc. Er kan ook beslist worden om dit te formaliseren in een specifieke commissie verantwoordelijk voor beleidscoherentie voor ontwikkeling.
- Het Europese Parlement (EP) kent sinds mei 2010 een **“standing rapporteur PCD”**: een vaste positie, ingenomen door een parlementslicid, voor een mandaat van 2 jaar. Dit parlementslicid maakt deel uit van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking van het EP en staat in voor het promoten van PCD in het gehele EP. Dit voornamelijk door het stimuleren van de interactie tussen de verschillende commissies en vooral daar waar ontwikkelingsvraagstukken niet noodzakelijk centraal staan. De standing rapporteur maakt jaarlijks een verslag van de vorderingen binnen de EU.
- Deze standing rapporteur kan ook de rol van een **Ombudsman** aannemen. Dit laat toe dat ook burgers of organisaties van de civiele samenleving, ook uit ontwikkelingslanden, bepaalde zaken aan de kaak kunnen stellen.

Heel wat dossiers met impact op ontwikkeling krijgen een finale beslissing op Europees niveau. Dit wil echter zeggen dat de Belgische regering hierover een standpunt moet innemen. **Hoe kan een nauwere opvolging gebeuren in het federaal parlement van Europese dossiers** met een impact op ontwikkeling?

Anderzijds is het ook zo dat er rond een aantal beleidsdomeinen een gedeelde bevoegdheid is met de deelstaten. **Hoe kan er afstemming gebeuren met de parlementen van de deelstaten?** Het kan een optie zijn om rond bepaalde dossiers overleg te plegen met collega-parlementsleden op deelstaten en/of het EU-niveau.

Politiek momentum vasthouden: Kan het parlement (mee) een rol spelen, vanuit een multi-partijen consensus om een lange termijn visie rond PCD te garanderen, over de verkiezingen heen? Wat is de impact van een parlementaire resolutie op langere termijn? Hoe formeel kan een parlement zich er op organiseren om van PCD een standing item te maken?

3. Voorbeeld en van incoherentie

3.1. Beleid ter promotie van biobrandstoffen

Dit deel is gebaseerd op een rapport van een aantal NGO's over de verantwoordelijkheid van België bij landroof⁴.

EU-doelstellingen voor hernieuwbare energie in de transportsector

Om haar afhankelijkheid van petroleum te verminderen en de klimaatsverandering tegen te gaan, trof de EU beleidsmaatregelen om het gebruik van hernieuwbare energie binnen de deelstaten te bevorderen. In de transportsector werd een doel van 10% hernieuwbare energie vooropgesteld tegen 2020⁵. In de praktijk zal het voornamelijk gaan om het gebruik van biobrandstoffen, brandstoffen die afkomstig zijn van landbouwgrondstoffen, ook wel agrobrandstoffen genoemd. De laatste jaren werd meer en meer toevlucht genomen tot biobrandstoffen terwijl de fossiele brandstoffen almaar duurder werden. Het verbruik van biobrandstoffen in de Europese Unie is van 1,421 miljoen ton olie-equivalent (toe) in 2003 gestegen tot 13,903 miljoen toe in 2010, een tienvoud⁶. En dit is nog maar het begin ! De EU moet dit verbruik dus nog meer dan verdubbelen tegen 2020, wil ze haar fameuze doel van 10% hernieuwbare energie in de transport halen⁷.

Gevolgen voor de ontwikkelingslanden

Deze stormloop naar het nieuwe "groene goud" is niet zonder gevolgen voor het grondbezit. Er is meer land nodig om de extra landbouwgrondstoffen voor energie te kunnen produceren. Uit een studie van de International Land Coalition blijkt dat meer dan de helft van de grootschalige landtransacties tussen 2000 en 2010 bestemd was voor het kweken van gewassen voor de productie van biobrandstoffen⁸.

Het middenveld en internationale experts waarschuwden al snel voor de negatieve gevolgen van biobrandstoffen⁹. Hele gemeenschappen blijven verstoken van toegang tot natuurlijke bronnen (grond, water, bos) en verliezen zo de controle over hun bestaansmiddelen. Anderzijds concurreert de grootschalige biobrandstoffenproductie met die van voedingsmiddelen, met plotse prijsstijgingen tot gevolg in landen die heel erg afhankelijk zijn van import om de voedselzekerheid voor hun bevolking te kunnen garanderen¹⁰.

De verantwoordelijkheid van België

België heeft de Europese richtlijnen op nationaal niveau¹¹ toegepast, zonder de duurzaamheid te versterken en de impact van biobrandstoffen op derdewereldlanden te beperken. Nochtans heeft de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) de Staatssecretaris voor Energie meerdere malen gewaarschuwd voor de risico's van biobrandstoffen¹². Ook heeft de Staatssecretaris zelf een studie uitgevaardigd om de impact van biobrandstoffen op ontwikkelingslanden te evalueren¹³. De resultaten van dat onderzoek spreken voor zich: "De ontwikkeling van biobrandstoffen heeft een heel negatieve impact. De duur en ernst van de beschreven situaties wijzen op mensenrechtenschending (...). Dit druist in tegen het engagement van België op het gebied van biodiversiteit, milieu en klimaat"¹⁴. België heeft dus aan zijn internationale verplichtingen verzaakt.

4. CNCD-11.11.11, 11.11.11.11 et al. « Ruée vers la terre : Quelles complicités belges dans le nouveau Far West mondial ? Les responsabilités belges dans l'accapement des terres à l'étranger », Bruxelles, juin 2013 (à paraître).

5. Directive 2009/28/CE « on the promotion of the use of energy from renewable sources ».

6. EurObserv'ER, « Biofuels barometer », July 2011, http://www.eurobserv-er.org/pdf/biofuels_2011.pdf

7. Ibid.

8. Anseeuw et al., "Land Rights and the Rush for Land", IED/Cirad/ILC, 2012

9. Zie met name de interventies van de bijzondere rapporteur voor het recht op voedsel vanaf augustus 2007 en het rapport van de OESO uit september 2007 (« Biofuels : Is the cure worse than the disease ? »)

10. Zie World Bank, FAO, OECD, et al. « Price Volatility in Food and Agricultural Markets: Policy Responses », June 2011.

11. Wet houdende verplichting tot bijmenging van biobrandstof in de tot verbruik uitgeslagen fossiele motorbrandstoffen van 22 juli 2009, Koninklijk besluit van 10 augustus 2009 betreffende de informatie-en administratieve verplichtingen, het toezicht op de verplichtingen en de administratieve boetes van de wet van 22 juli 2009 houdende verplichting tot bijmenging van biobrandstof in de tot verbruik uitgeslagen fossiele motorbrandstoffen en andere bepalingen

12. Zie in het bijzonder het advies 'Biomassa' van 4 juli 2008 ; 'Advises Voir particulièrement les avis : « Biomasse » du 4 juillet 2008 ; 'Advises over een ontwerp van koninklijk besluit houdende bepaling van productnormen voor biobrandstoffen', 19/10/2011

13. CETRI, "Impact de l'expansion des cultures pour biocarburants dans les pays en développement", Etude commanditée par le SPF Environnement, Décembre 2010 , <http://www.health.belgium.be/eportal/Environment/19067348>

14. Ibid., p.X

De overheid heeft bij het betreden van de biobrandstoffenmarkt maatregelen genomen in eigen belang en daarbij niet gearzeld geld te halen bij de belastingbetaler om de sector in België te steunen. De fiscale steun bestaat uit een vrijstelling van accijnzen op bio-ethanol en biodiesel, goed voor jaarlijks respectievelijk ongeveer 70 en 150 miljoen euro¹⁵. Anderzijds heeft de overheid ook biobrandstofprojecten in ontwikkelingslanden gefinancierd met middelen bestemd voor onderzoek, ontwikkeling¹⁶ en zelfs ontwikkelingssamenwerking (zie kader: het ADDAX Bioenergy project).

Het ADDAX Bioenergy project in Sierra Leone

ADDAX Bioenergy is een investeringsproject van de Zwitserse ADDAX & Oryx Group, gespecialiseerd in de energiesector (petroleum, gas, mijnbouw). De groep sloot een huurovereenkomst met de regering van Sierra Leone voor 20.000 ha voor een duur van 50 jaar (met mogelijkheid tot een verlenging van 21 jaar). Daarop zouden suikerrietplantages aangelegd worden voor de productie van bio-ethanol bestemd voor export naar de Europese markt¹⁷. Het project vereiste een investering van 267 miljoen euro waarvan meer dan de helft werd bijeengebracht door Europese financieringsinstellingen en de Afrikaanse Ontwikkelingsbank. BIO draagt voor 10 miljoen euro bij aan het project¹⁸. Hoewel dit project in eerste instantie werd voorgesteld als een schoolvoorbeeld van een “duurzame investering” met respect de hoogste sociale en milieunormen, wijzen verschillende rapporten op de negatieve impact voor de lokale gemeenschappen¹⁹. Daaruit blijkt een gebrek aan duidelijk en transparant overleg met de gemeenschappen bij het sluiten van het akkoord, onvoldoende compensatie, verminderde toegang tot voedsel (in het bijzonder omwille van impact op de rijstteelt), vervuiling van bodem en water door het gebruik van meststoffen en pesticiden, overexploitatie van de waterreserves, etc. Het aantal gecreëerde jobs ligt veel lager dan initieel beloofd, de arbeidsomstandigheden zijn precair en het loon ligt niet hoger dan 2,50€ per dag. Bovendien geniet het project gedurende 13 jaar van een volledige vrijstelling op de inkomsten van het bedrijf belastingvrijstellingen en douanerechten voor al het geïmporteerde materiaal²⁰. De bijdrage van dit project aan de ontwikkeling van het land is bijgevolg minimaal.

En nu?

De Commissie heeft nieuwe maatregelen voorgesteld om de indirecte veranderingen van landgebruik (Indirect Land Use Change-ILUC) op te nemen in de meldingsplicht van de deelstaten en om de bijdrage van biobrandstoffen uit landbouwgrondstoffen tot het doel van 10% hernieuwbare energie te beperken tot 5%²¹. Het voorstel van de Commissie is onderwerp van discussie in de Europese raad en het Europees Parlement, waar gezocht wordt naar een akkoord tegen 2014. België moet deze voorstellen steunen en kracht bijzetten, alsook pleiten voor het stopzetten van het steunbeleid voor biobrandstoffen in de toekomst. Ook moet België in zijn nationale wetgeving de criteria voor het respecteren van mensenrechten en voedselveiligheid versterken, in overeenstemming met zijn internationale verplichtingen.

De biobrandstoffenproblematiek vormt een grote uitdaging voor PCD. Het Belgische parlement zou hiertoe volgende initiatieven kunnen nemen:

15. Inter-Environnement Wallonie (IEW). « L'Europe dépense 10 milliards €/an pour soutenir les agrocarburants ! », persbericht, 17 april 2013.

16. Het bedrijf Biotech Quinvita kreeg 715.000€ van het IWT (agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie van Vlaanderen) voor een onderzoeksproject naar Jatropha op Mozambique.

17. Oakland Institute (2011), « Understanding Land Investment Deals in Africa. Country report: Sierra Leone », http://www.oaklandinstitute.org/sites/oaklandinstitute.org/files/OI_SierraLeone_Land_Investment_report_0.pdf

18. Website van BIO, geraadpleegd op 11 december 2012 : <http://www.bio-invest.be/en/portfolio/details/93.html?mn=3>

19. Oakland Institute (2011), « Understanding Land Investment Deals in Africa. Country report: Sierra Leone »; SiLNoRF (SL) & Bread for All (CH, DE) & Evangelischer-EED (DE), Independent Study Report of the Addax Bioenergy Sugarcane-to-ethanol project in the Makeni Region in Sierra Leone, June 2011, http://www.brotfueralle.ch/fileadmin/deutsch/01_Service/Medien_Texte/Mediencommuniqués/Independent%20Study%20Report%20Addax%20Final.pdf

20. Bronnen : Sierra Leone Investment and Export Promotion Agency (SLIEPA) en Memorandum of Understanding Agreement between the Government of Sierra Leone, Addax Bioenergy Sierra Leone Ltd. & Addax & Oryx Group

21. COM(2012) 595 final, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-787_en.htm

- Het Parlement moet de herziening van de Belgische wetgeving op biobrandstoffen, voorzien voor dit jaar, aangrijpen om de duurzaamheidscriteria te herzien en te verzekeren dat de productie van biobrandstoffen niet in strijd is met de fundamentele rechten van de bevolking in ontwikkelingslanden.
- Het Parlement kan een resolutie aannemen waarin een duidelijke Belgische positie wordt gevraagd met betrekking tot een herziening van de Europese richtlijnen voor de transportsector en het uitfaseren van de steun aan de productie van biobrandstoffen uit de landbouw.
- De Commissie Buitenlandse Zaken, die verantwoordelijk is voor Ontwikkelingssamenwerking, kan ervoor zorgen dat de ontwikkelingsdoelstellingen worden opgenomen in de uitwerking van het energiebeleid.
- Het Parlement kan een steunpunt voorzien voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen door het Belgische beleid.

3.2. Betrokkenheid van België bij internationale instellingen : de Wereldbank

Dit deel is gebaseerd op een rapport van een aantal NGO's over de verantwoordelijkheid van België bij landroof²².

Belgische bijdrage bij activiteiten van internationale instellingen

In het kader van de multilaterale samenwerking verleent België financiële steun aan verschillende internationale organisaties die actief zijn in de sector van de voedselzekerheid (FAO, IFAD, WFP, CGIAR), maar ook aan internationale financiële instellingen (de Wereldbank) en andere zoals de EU. Deze bijdragen vormen samen meer dan een derde van het Belgische budget voor Ontwikkelingssamenwerking. Het grootste deel daarvan gaat naar de Wereldbank, namelijk 132 miljoen euro per jaar²³. Naast de bijdragen aan het budget voor Ontwikkelingssamenwerking, draagt België ook bij aan activiteiten van verschillende instellingen van de Wereldbankgroep²⁴.

België koos ervoor om geen specifieke bestemming vast te leggen voor de geïnvesteerde fondsen, maar aan de algemene middelen van de instelling bij te dragen. Dat zou België er nochtans niet van mogen weerhouden na te gaan dat deze internationale organisaties de prioriteiten van zijn medewerking respecteren alsook de engagementen op vlak van het beheer van land.

Directe betrokkenheid van de Wereldbank bij landroof

Vanuit het perspectief van een verantwoord beheer van land kan men stellen dat een aanzienlijk deel van de financiële steun die de WB verleent (in het bijzonder via het International Finance Corporation, die investeert in de private sector in ontwikkelingslanden) betwistbaar is. Sinds 2008 zijn 21 formele klachten ingediend bij de ombudsman van het IFC (CAO – Compliance Advisor/Ombudsman) door getroffen gemeenschappen²⁵. Het gaat hierbij telkens over gelijkaardige verhalen van onteigening en onvoldoende verzekering van bestaansmiddelen.

Financiële steun van de Wereldbank in vraag gesteld : de Gambela-regio in Ethiopië

In september 2012 ontving het officiële controlepanel (Inspection Panel) van de Wereldbank een klacht van de NGO Inclusive Development International in naam van de Anuak-vluchtelingen uit de regio Gambela in Ethiopië²⁶.

De bevolking wil met deze klacht een financieringsprogramma van de WB aanklaarten dat rechtstreeks en substantieel zou hebben bijgedragen tot het verlies van hun grondgebied.

22. 11.11.11 et al. « De wedloop om land : Belgische medeplichtigheid in de nieuwe wereldwijde Far West. De Belgische verantwoordelijkheid bij buitenlandse landverwerving(en), juni 2013.

23. Belgische ontwikkelingssamenwerking, "Jaarrapport 2011", Brussel.

24. België is eveneens lid van de International Finance Corporation (1956), Multilateral Investment Guarantee Agency (1992) en van het International Center for Settlement of Investment Disputes (1970).

25. Oxfam, « Our land, Our Lives. Time out on the global land rush », October 2012, http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/bn-land-lives-freeze-041012-en_1.pdf

26. Zie officiële website van het Inspection Panel : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTINSPECTIONPANEL/0,,contentMDK:23290136~pagePK:64129751~piPK:64128378~theSitePK:380794,00.html>

Sinds 2006 heeft de WB meer dan 1,4 miljard US dollar geïnvesteerd in een sectorprogramma ter bescherming van de basisvoorzieningen in Ethiopië (het Protection of Basic Services Program - PBS)²⁷. Doelstelling is de toegang tot en de kwaliteit van nationale publieke diensten zoals onderwijs, gezondheid, landbouw, water, sanering en transport, te verbeteren. Binnen dit PBS programma startte de Ethiopische regering een 'villagization' -proces om de bevolking sterker te concentreren rond nieuwe diensten en voorzieningen. Zo financierde de regering de verplaatsing van meer dan 300 000 mensen over een periode van drie jaar naar dorpen die zagezegd over een betere toegang tot publieke basisdiensten beschikken²⁸. Hoewel de Ethiopische regering beweert dat het gaat om vrijwillige verhuizingen, wijzen mensenrechtenorganisaties op het tegendeel. Zo blijkt uit een recent rapport van Human Rights Watch dat het 'villagization program' tot stand kwam in een uiterst gewelddadige sfeer zonder voorafgaand overleg met de betrokken bevolking. Deze groepen bevinden zich in zeer onzekere omstandigheden, zonder toegang tot bestaansmiddelen en velen van hen verblijven in vluchtelingenkampen in Kenia en Zuid-Soedan²⁹. Het middenveld benadrukt bovendien dat de ontvolkte dorpen in gebieden liggen die nu door de Ethiopische regering verkocht worden aan buitenlandse investeerders³⁰.

Indirecte verantwoordelijkheid van de Wereldbank

Los van haar verantwoordelijkheid als investeerder, draagt de WB ook op twee andere manieren bij aan de wereldwijde stormloop op land. Enerzijds adviseert ze regeringen bij landhervormingen. Zo heeft het Investment Climate-departement van de bank bijgedragen tot het creëren of steunen van Investment Promotion Agencies (IPA). In Tanzania is het IPA belast met het zoeken naar en leveren van "beschikbare" grond aan investeerders, het gaat hier om meer dan 2,5 miljoen ha. Anderzijds bepaalt de Wereldbank ook standaarden voor andere geldschieters en investeerders. Zo'n 15 investeringsmaatschappijen voor ontwikkelingslanden, 32 export credit agencies en 77 private investeerders onderschreven de Equator Principles en baseren zich op de "performance standards" van het IFC. Die standaarden zijn onvoldoende op sociaal en ecologisch vlak en worden onvoldoende toegepast. Dat blijkt uit een interne audit van de CAO uit februari 2013 over de IFC-investeringen. Daaruit blijkt dat het IFC er in 40% van de gevallen (leningen verleend aan financiële tussenpersonen) niet in slaagt de uiteindelijke bestemmingen van de leningen de rechten van de lokale gemeenschappen te laten respecteren³¹. Als instelling met een duidelijk ontwikkelingsmandaat moet de WB haar doelstellingen herzien en haar beleid en praktijken hervormen om ervoor te zorgen dat de grondrechten gerespecteerd worden.

De verantwoordelijkheid van België

Als belangrijke investeerder in de landbouwsector en toonaangevende partner van de WB kan België de instelling wijzen op haar verantwoordelijkheid op vlak van verantwoord beheer land. Tot vandaag en ondanks het werk van de NGO's ter zake, stelt België zich niet proactief op. In dit opzicht kan het parlement een aantal actiepunten overwegen :

- Meer transparantie omtrent de Belgische standpunten in de Wereldbank bewerkstelligen door een **regelmatige kritische bevraging van de betrokken ministers**, oa via parlementaire vragen, resoluties, hoorzittingen,....
- De minister vragen om **voor de lente- en jaarvergadering de Belgische standpunten aan het parlement voor te leggen**. Dit is bijvoorbeeld in Nederland al jaren het geval.

27. Zie officiële website van het Inspection Panel : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTINSPECTIONPANEL/0,,contentMDK:23290136~pagePK:64129751~piPK:64128378~theSitePK:380794,00.html>

28. Pred, D. & Bugalski, N., « The World Bank must stop underwriting human rights abuses in Ethiopia », March 2013.

29. Epstein, H., « Why Are We Funding Abuse in Ethiopia? », New York Review of Books, March 2013.

30. William Lloyd George, « World Bank told to investigate links to Ethiopia 'villagisation' project », The Guardian, March 2013.

31. De audit is te raadplegen op: <http://www.cao-ombudsman.org/newsroom/index.html>

- Het gevoerde beleid en de **Belgische standpunten in de WB regelmatig onderwerp van discussie maken in de bevoegde commissies**. Men zou bijvoorbeeld regelmatige hoorzittingen met Belgische vertegenwoordiger en het middenveld kunnen organiseren.
- Meewerken aan het tot stand komen van een **afdwingbare regelgeving of andere initiatieven die de democratische controle op Belgische standpunten in de WB bewerkstelligen**.
- Het debat openen omtrent de **herziening van het KB** dat de IFI's als exclusief domein toewijst aan het Ministerie van Financiën en ervoor ijveren dat de vertegenwoordiging in de WB onder de eindverantwoordelijkheid van Ontwikkelingssamenwerking komt.

Redactie:

Beleidscoherentie voor ontwikkeling in het algemeen en de rol van het parlement:

Griet Ysewyn (11.11.11), Griet.ysewyn@11.be

Oumou Zé (CNCD-11.11.11), Oumou.Ze@cncd.be

De casestudies:

Manu Eggen (FIAN), manu@fian.be

Nathalie Janne d'Othée (CNCD-11.11.11), Nathalie.Janne@cncd.be

Thierry Kesteloot (Oxfam), tke@oxfamsol.be

Jan Van de Poel (11.11.11), Jan.VandePoel@11.be

©SOS Faim VPI

11.11.11
VECHT MEE TEGEN ONRECHT

MET DE STEUN VAN
DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING **.be**

CNCD **11.11.11**
UN COMBAT DE PLEINS DROITS